

تعاون، سال بیستم، شماره ۲۰۴ و ۲۰۵ و تیر و مرداد ۱۳۸۸

تعیین عوامل مؤثر بر جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه

آرزو باباجانی^۱، دکتر سید محمود حسینی^۲، دکتر کیومرث سهیلی^۳،
دکتر سهراب دل انگیزان^۴

چکیده

تعاون، در حکم یکی از بخشهای اقتصادی کشور، لازم است از توان و ظرفیت بالایی به ویژه در امر تولید بهره مند باشد. تعاونیهای صنعتی از آنجا که بخش مهمی از تعاونیهای تولیدی هستند، می توانند تأثیر بالایی در توسعه اقتصاد کشور داشته باشند. از جمله بزرگترین مشکلات این بخش، کمبود جذب سرمایه گذاری و تأمین مالی این نوع تعاونیهاست. تحقیق حاضر در سال ۱۳۸۶ انجام گرفته و در آن با بررسی عوامل تأثیرگذار بر سرمایه گذاری در تعاونیهای صنعتی، مهمترین عوامل مؤثر بر این بعد مشخص شده است. روش پژوهش در این تحقیق پیمایشی بوده و از تعداد ۳۷ واحد از تعاونیهای فعال صنعتی استان کرمانشاه به عنوان نمونه، پرسشگری انجام شده است. روش تحلیل داده ها نیز در این مطالعه، تحلیل رگرسیونی بوده است.

e-mail: babajani_a@yahoo.com

۱. دانشجوی دوره دکترای توسعه کشاورزی دانشگاه تهران
۲. عضو هیئت علمی پردیس کشاورزی دانشگاه تهران
- ۳ و ۴. عضو هیئت علمی گروه اقتصاد دانشگاه رازی کرمانشاه

نتایج نشان می‌دهد که مهمترین عوامل مؤثر شامل متغیرهای سود سرمایه‌گذاری، نرخ بازده سرمایه، میزان وثیقه، محل بازار فروش محصولات، استقراض از بازار، میزان آگاهی فنی مؤسسان، میزان وام دریافتی و دیوانسالاری بوده‌اند.

کلیدواژه‌ها:

تعاونیهای صنعتی، استان کرمانشاه، جذب سرمایه

مقدمه

بخش تعاونی ترکیب مناسبی از دو بخش دولتی و خصوصی می‌باشد و تا حد ممکن جنبه‌های نامطلوب دو بخش قبلی در آن کنار گذاشته می‌شود. تعاونی از یک طرف با سودجویی فردی و از سوی دیگر با شرکتهای انحصاری مبارزه می‌کند. از طریق فعالیتهای تعاونی سطح زندگی مردم به مراتب بهتر و سریعتر از شرایط بخش خصوصی ارتقا می‌یابد. به علاوه، فرهنگ تعاونی اساس مردمسالاری و مشارکت مردمی را استحکام می‌بخشد و کلیه اقدامات اجتماعی و اقتصادی را در جهت منافع افرادی که با هوش و درایت خود طرز تفکر جمعی و احترام به افکار و عقاید یکدیگر را پذیرفته‌اند، تعمیم می‌دهد (قنبری و همکاران، ۱۳۷۹، ۳۸). با این تفاسیر می‌توان نتیجه گرفت که تحقیق در زمینه عوامل اساسی سرمایه‌گذاری در این بخش می‌تواند برنامه‌ریزان را به نتایجی برساند که در ارتقای این بخش در سطح کشور موفقتر عمل نمایند. براین اساس لازم است با نگاهی نو، به مسائل ویژه این بخش (به عنوان یکی از بخشهای سه‌گانه اصلی اقتصادی کشور) پرداخته شود. این در حالی است که با وجود تأکید بر این موضوع، همواره دو بخش دولتی و خصوصی بسیار بیشتر از بخش تعاون در سیاستگذاریها و برنامه‌ریزیها مطرح بوده‌اند.

همواره یکی از مسائل و مشکلات محوری برنامه‌های رشد و توسعه، چگونگی تخصیص منابع بوده است. بنابراین مشخص کردن میزان و معیاری برای تعیین اولویتهای سرمایه‌گذاری از مسائل اساسی جوامع به ویژه کشورهای توسعه‌نیافته به شماره آمده است؛ زیرا

در جوامع توسعه نیافته به علت کمبود سرمایه هرگونه عدم تخصیص بهینه منابع می تواند پیامدهای ناگواری به دنبال داشته باشد (ستاری فر، ۱۳۷۴، ۱۱۹).

استان کرمانشاه یکی از محرومترین مناطق کشور بوده و با نرخ بالای بیکاری و مهاجرت روزافزون جمعیت به سوی مراکز جمعیتی بزرگتر روبه روست (فلاحتی، ۱۳۸۰، ۶). از کل جمعیت فعال استان که در سال ۱۳۸۵ تعداد آن ۶۱۶۹۴۶ نفر برآورد شده است، ۳۰۶۳۴۳ نفر شاغل بوده اند که این موضوع مبین میزان بالای بیکاری در استان و لزوم برنامه ریزی جدی در این زمینه می باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). به رغم منابع و مواهب طبیعی و جغرافیایی و کشاورزی خیز بودن استان و از سویی با وجود ظرفیتهای بالقوه بسیاری برای احداث تأسیسات صنعتی از جمله صنایع غذایی و استخراج معادن، در اکثر مناطق این استان شاهد فقر و محرومیت فراگیری می باشیم. طبق نظر نورکس، دو علت عمده توسعه نیافتگی عبارتند از: درآمد سرانه پایین و در نتیجه کاهش میل به سرمایه گذاری و نیز کمبود منابع مالی (حتی اگر میل به پس انداز وجود داشته باشد) (هانت، ۱۳۷۶، ۶۹)؛ عللی که موجب توسعه نیافتگی استان کرمانشاه نیز شده اند. در این باره باید گفت با وجود توانمندیهای بخش تعاون جهت بهبود ساختار اقتصادی این استان، همچنان کمبود سرمایه گذاری در بخشهای مختلف تولیدی بزرگترین معضل رشد و شکوفایی منطقه است. این تحقیق نیز بر آن است تا با تشخیص عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری و تأمین مالی، اهرمهای مؤثر بر توسعه فعالیتهای تولیدی در این بخش را مورد بازنگری قرار دهد و راههای صحیح مقابله با کمبود جذب سرمایه را تبیین نماید. با توجه به آنچه گفته شد، اهداف این تحقیق شامل موارد زیر می باشد:

- شناخت عوامل مؤثر بر جذب سرمایه در بخش تولید
- تعیین عوامل تأثیرگذار بر جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی
- تعیین میزان تأثیر عوامل مؤثر بر جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه

مبانی نظری تحقیق

در سراسر تاریخ اندیشه اقتصادی، انباشت سرمایه فیزیکی واقعی به عنوان عاملی مؤثر در افزایش تولید، بهره‌وری و ازدیاد درآمد مطرح بوده است. آدام اسمیت سرمایه را عنصر اصلی تعیین کننده شمار استخدام کارگران مولد و مفید دانسته است. نیروی کار با سرمایه به حرکت درمی‌آید. انباشت سرمایه شرایط افزایش جمعیت و نیروی کار را فراهم می‌کند و از همه مهمتر امکان تقسیم و وسعت نیروی کار را میسر می‌سازد. انباشت سرمایه به نفع افزایش محصول کل و محصول سرانه هر کارگر است. میزان پیشرفت هراقتصاد با میزان سرمایه گذاری آن متناسب است (میر، ۱۳۷۸، ۳۲۹).

در اقتصاد بورژوایی سرمایه عبارت است از مجموعه کالاهایی که خود قبلاً تولید شده باشند و برای تولید کالاهای دیگر مورد استفاده قرار گیرند. در اصطلاح روزمره، سرمایه ممکن است به معنای سرمایه پولی یعنی ذخیره ناشی از پس انداز گذشته به کار رود. در اقتصاد مارکسیستی، سرمایه مفهوم دیگری دارد. در این نظام فکری سرمایه اساساً یک شیء نیست بلکه رابطه تولیدی و اجتماعی مشخصی است (مریدی، ۱۳۷۳).

رشد میانگین درآمد یا محصول سرانه، نتیجه رشد منابعی است که به طور کلی سرمایه خوانده می‌شوند و نه تنها شامل سرمایه مرئی (مانند: ماشین آلات، کارخانه‌ها، و موجودی محصولات و مواد برای فراوری) هستند، بلکه سرمایه نامرئی (مانند: اشکال مختلف علوم، آموزش و پرورش، بهداشت، تحقیقات و...) را نیز دربر می‌گیرند. به طور قراردادی، «سرمایه» تعریف شده در حسابداری ملی، تنها سرمایه مرئی را شامل می‌شود و سرمایه گذاری به عنوان افزایشی در این شکل سرمایه برای یک دوره معین (معمولاً یک سال) محاسبه می‌شود (هایامی، ۱۳۸۰، ۶۸).

رغبت به سرمایه گذاری، مجموعه انگیزه‌هایی است که افراد برای اجرای آن دارند. سرمایه گذاری در اقتصاد ملی یا در مؤسسه تولیدی مجموعه داراییهای تولیدی می‌باشد که طی یک واحد زمانی ایجاد گردیده است. برای هر واحد سرمایه گذاری، تغییر مثبت سرمایه

طی یک دوره معین در نظر گرفته می شود. اگر سرمایه کاهش یابد، سرمایه‌برداری صورت گرفته است (رحیمی موقر، ۱۳۷۲، ۴۶).

در کشورهای پیشرفته صنعتی بازارهای سرمایه کاملاً توسعه یافته‌اند، ولی در کشورهای در حال توسعه، فقدان بازار سرمایه به دلیل کمبود پس‌انداز، سدی در راه بسط سرمایه‌گذاری‌هاست و لذا دولتها و صاحبان صنایع این کشورها ناگزیرند برای کسب سرمایه به بازارهای بین‌المللی روی آورند. یکی از مهمترین اهداف بانکهای تجاری در استانها، جذب پس‌اندازهای افراد و هدایت آنها به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد در رشته‌های صنایع کوچک و متوسط، حرفه‌ها و مشاغل، کشاورزی و بازرگانی، جلوگیری از مراجعه مکرر سرمایه‌گذاران و بازرگانان و کسبه به پایتخت، کمک به سرمایه‌گذاران محلی و اطلاع‌رسانی گسترده در مورد سرمایه‌گذاری‌های مولد می باشد (مریدی و نوروزی، ۱۳۷۳).

تحقیقات فراوانی در زمینه رفتار سرمایه‌ای و عوامل مؤثر بر آن انجام شده که نتایج تعدادی از آنها به شرح زیر است:

جداجلویک و همکاران (Gedajlovic & et al., 2005) به تعیین میزان تأثیرپذیری رفتار سرمایه‌ای شش گروه از سهامداران ژاپنی و عملکرد مالی آنها از ساختار مالکیت پرداختند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که ارتباط بین مبالغ سرمایه‌گذاری شده سهام عادی برای یک طبقه ویژه از سهامداران و تأمین مالی شرکت و طرز سرمایه‌گذاری پیچیده تر از آن است که بتوان آن را توسط یک عامل ویژه توضیح داد. همچنین این تحقیق بر اهمیت تأثیر ارتباطات مدیریتی بر ارتقا و موفقیت مالی شرکتها تأکید کرد.

گانینگهام و همکاران (Gunningham & et al., 2005) در تحقیقی ساختارهای تأمین مالی و سرمایه‌گذاری را در صنایع (سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی) فیلم، تلویزیون و موسیقی جمهوری خلق چین و امریکای لاتین بررسی کردند و نتیجه گرفتند در هر دو منطقه، دولت به بخشهایی که ارزش افزوده بالاتر دارند و صادرات محورترند توجه بیشتری کرده‌است. به همین ترتیب، تولیدکنندگان، سازندگان و توزیع‌کنندگان به طور فزاینده‌ای به سمت

بازارهای بین‌المللی (به ویژه جوامعی که از نظر زبانی و فرهنگی نزدیک به آنها هستند) کشیده می‌شوند. آنها همچنین بیان می‌دارند: "به هر حال سیاستهای دولت می‌تواند به رشد داخلی و تسهیل صادرات کمک نماید چرا که یک هم‌نیروزی بین نهادهای تولیدی و تأمین مالی در تولید، توزیع و بازاریابی که موفقیت یا شکست را تعیین می‌نماید وجود دارد." حمایت‌های مالی در صنایع چین و برزیل به سه دسته اصلی گروه بندی شدند: الف) حمایت‌های دولتی، ب) سرمایه‌های بخش خصوصی / تعاونی و ج) سایر سرمایه‌گذاری‌ها و کمک‌های متنوع. خوبی (۱۳۸۳) در گزارشی از "سرمایه‌گذاری شرکت‌های تعاونی مرزنشینان در سال ۱۳۸۳" بایان مزیت‌های مبادلات تجاری مرزی بین کشورها، به تحلیل وضعیت سرمایه‌گذاری شرکت‌های تعاونی در این مورد پرداخت و گزارشی از میزان سرمایه‌گذاری در سه بخش فروشگاه‌های مصرف، واحدهای تولیدی و خدماتی و انبار کالا ارائه کرد.

هاشمیان و حسن پور (۱۳۷۶) در مطالعه‌ای براساس تحلیل ساختاری و مزیت نسبی، تغییرات ساختاری صنایع استان کرمانشاه و گرایش‌های صنعتی آن را در مقایسه با کل کشور، با استفاده از شاخص یونیدو بررسی نمودند و سپس جهت‌گیری مزیت‌های نسبی در صنایع استان را با استفاده از روش تاکسونومی تعیین و اولویت‌های سرمایه‌گذاری بخش‌های مختلف را تبیین نمودند و سرانجام با بررسی تنگناهای موجود، سیاستها و پیشنهادهایی ارائه دادند.

جهاد دانشگاهی استان اردبیل (۱۳۸۵) طرحی را با هدف تشخیص مشکلات و موانع رشد سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های صنعتی، تعیین و اندازه‌گیری درجه تأثیرگذاری عوامل مؤثر بر رشد و توسعه تعاونی‌های صنعتی، و بررسی رشد اشتغال‌زایی این نوع تعاونیها در استان اردبیل انجام داد.

روش پژوهش

در این تحقیق از روش میدانی (استفاده از پرسشنامه‌های مربوطه) برای جمع‌آوری داده‌های اولیه و از داده‌های ثانویه جهت به دست آوردن داده‌های مورد نیاز متغیرهای مطالعه استفاده شده است. جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه تعاونی‌های فعال صنعتی در استان

کرمانشاه (۱۹۶ واحد) بوده که با استفاده از داده های ثانویه (آمارنامه‌ها، گزارشها و ...) و نیز با استفاده از داده‌های اولیه حاصل از مطالعه میدانی و پرسشنامه‌ها بررسی شدند و شرایط حاکم بر جذب سرمایه در آنها شناسایی و تجزیه تحلیل گردید.

نمونه‌های پژوهشی

نمونه آماری در این تحقیق شامل گروهی از تعاونیهای فعال صنعتی در استان بوده که به منظور پاسخگویی به داده های اولیه مورد نیاز تحقیق تعیین و به شیوه تصادفی انتخاب شدند. البته تعداد این نمونه در شهرستانهای مختلف استان با روش انتساب متناسب براساس آمار موجود تعیین گردید. در این مطالعه با استفاده از فرمول کوکران حجم کلی نمونه مورد مطالعه تعیین شد. بر اساس فرمول مذکور و با توجه به حجم جامعه در شهرستانهای استان، تعداد نمونه‌ها به شرح جدول ۱ در هریک از شهرستانها به دست آمد. گفتنی است که تعداد ۴۵ پرسشنامه برای کل واحدهای صنعتی تعاونی استان در نظر گرفته شد. این افزایش تعداد جهت اطمینان از تکمیل دقیق و حذف پرسشنامه های ناکارآمد می باشد.

جدول ۱. انتخاب نمونه هر شهرستان با استفاده از روش انتساب متناسب

نام شهرستان	حجم جامعه شهرستان	حجم نمونه شهرستان
اسلام آباد غرب	۲۶	۴
کرمانشاه	۷۳	۱۵
پاوه	۱۲	۲
سرپل ذهاب	۱۴	۴
سنقر	۶	۱
قصر شیرین	۲	۰
کنگاور	۱۴	۳
گیلانغرب	۶	۱
جوانرود	۱۸	۳
هرسین	۸	۱
صحنه	۱۸	۳
جمع کل	۱۹۶	۳۷

متغیرهای پژوهش

در این تحقیق متغیر مستقل میزان جذب سرمایه گذاری است و متغیرهای وابسته عبارتند از: میزان سودآوری، میزان تسهیلات بانکی، مکان و محل تأسیس تعاونی، بومی بودن سرمایه گذاران، میزان آموزشهای تخصصی در زمینه تعاونیها، جمعیت منطقه، سطح سواد سرمایه گذاران، تعداد کارکنان، نحوه تخصیص اعتبارات دولتی، میزان امنیت منطقه، میزان امکانات زیربنایی، وجود و یا میزان مواد اولیه مورد نیاز صنعت، میزان تمایل اعضای تعاونی به ادامه فعالیت در تعاونی، دیوانسالاری اداری، ساختار جمعیتی منطقه (تعداد بیکاران در سن فعالیت).

در مطالعه حاضر متغیر میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه مبین میزان سرمایه گذاری در واحدهای مورد مطالعه به ارزش سال ۱۳۸۴ است که برآورد آن را کارشناسان اداره کل تعاون با استناد به اطلاعات و مستندات موجود انجام داده‌اند.

میزان سودآوری عبارت از میزان سود برآورد شده تعاونیهای صنعتی مورد مطالعه در سال ۱۳۸۴، با استفاده از اطلاعات به دست آمده از این واحدها و انجام محاسبات توسط کارشناسان اداره کل تعاون استان کرمانشاه می باشد.

میزان تسهیلات بانکی عبارت از برآورد مبلغ اولین وام دریافت شده توسط واحدهای مورد مطالعه به نرخ سال ۱۳۸۴ می باشد.

بومی بودن سرمایه گذاران به این معنی است که آیا افرادی که اقدام به سرمایه گذاری در تعاونیهای مورد مطالعه نموده‌اند، قبلاً در شهرستان محل تأسیس تعاونی سکونت داشته‌اند یا خیر.

میزان آموزشهای تخصصی از طریق تعداد ساعات شرکت اعضای تعاونی در کلاسهای آموزشی تعاونیها و صنعت مورد نظر اندازه گیری گردید.

متغیر نحوه تخصیص اعتبارات دولتی نیز از طریق برآورد میزان وثیقه دریافتی توسط بانک به نرخ سال ۱۳۸۴ مورد سنجش قرار گرفت.

میزان امنیت منطقه با استفاده از تعداد دفعات سرقت، درگیری و قتل در منطقه قبل از تأسیس تعاونی و هنگام تأسیس آن سنجیده شد.

میزان امکانات زیربنایی منطقه شامل وجود یا نبود مشکل در زمینه دسترسی به آب، برق و انرژی می باشد.

میزان تمایل اعضای تعاونی به ادامه فعالیت در تعاونی متغیری است که از طریق طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفت.

دیوانسالاری اداری نیز با استفاده از تعداد مراحل به دست آمده است که مؤسسان برای تشکیل و تأسیس تعاونی مورد مطالعه طی نموده‌اند.

روش تحلیل داده‌ها

برای پیش بینی مقدار متغیر وابسته (در اینجا میزان برآورد سرمایه گذاری به ارزش سال ۱۳۸۴) بر اساس متغیرهای مستقل، از روش تحلیل رگرسیون گام به گام^۱ (با استفاده از نرم افزار spss) استفاده شد. در این روش در صورتی که عوامل چندی مؤثر باشند، برای اینکه بتوان بررسی را قابل قبول کرد باید تحلیل را محدود به تعداد کمی از عوامل ساخت. لذا باید برخی عوامل را که چندان مؤثر نیستند نادیده گرفت؛ البته این بدان معنی نیست که آن عوامل موجود نیستند یا آنکه اثری ندارند. بنابراین در این تحقیق نیز تعدادی از عوامل یا همان متغیرها، که همبستگی خاصی با متغیر وابسته نداشتند، به ناچار حذف گردیدند.

نتایج و بحث

همان طور که در معادله رگرسیونی تشکیل شده ملاحظه می گردد، اغلب متغیرهای وارد شده در تحلیل، متغیرهای مربوط به عوامل اقتصادی تحقیق بوده‌اند؛ البته همان طور که گفته شد، این به معنای عدم تأثیر سایر متغیرها نیست، بلکه اهمیت این نوع متغیرها (متغیرهای اقتصادی) را مشخص می سازد به طوری که تا حد زیادی می توانند بدون حضور سایر متغیرها، متغیر وابسته (میزان سرمایه گذاری به ارزش سال ۱۳۸۴) را تبیین نمایند. قابل ذکر است که حضور متغیرهایی غیر اقتصادی همچون تعداد مراحل تأسیس واحد تعاونی صنعتی، آگاهی

1. stepwise

فنی قبلی مؤسسان واحد تعاونی از فعالیت مربوطه و ... مبین طیفی از متغیرهاست که علاوه بر عوامل اقتصادی، در تبیین متغیر وابسته دخیل اند. با توجه به این توضیح و نیز با استفاده از روش گام به گام، معادله رگرسیونی مورد نظر به شرح زیر خواهد بود:

$$Y = 3175/885 + 7/074 \text{ Be} + (1) \text{ Borr} + 4987/575 \text{ Know} - 19421/2 \text{ Ran} - 0/547 \text{ Estim} + (1) \text{ Sure} - 1450/57 \text{ Mar} + (1) \text{ loan} - 314/934 \text{ Step}$$

Y: متغیر وابسته (حجم سرمایه گذاری به ارزش سال ۱۳۸۴)

Be: میزان سود سرمایه گذاری در سال ۱۳۸۴

Know: میزان آگاهی فنی مؤسسان قبل از اجرای طرح تعاونی

Borr: مبلغ دریافت شده از بازار

Ran: نرخ بازده سرمایه گذاری

Estim: برآورد صاحبان تعاونی از میزان سرمایه گذاری مورد نیاز (برای تشکیل تعاونی صنعتی)

Sure: میزان وثیقه مطالبه شده از سوی بانک برای تکمیل پرونده

Mar: محل بازار فروش محصولات واحد تعاونی صنعتی

Loan: میزان اولین وام دریافتی واحد مورد مطالعه

Step: تعداد مراحل که مؤسسان برای تشکیل واحد تعاونی صنعتی طی نموده اند (دیوانسالاری)

موضوع مهمی که در این تحقیق براساس اهداف مورد مطالعه باید دنبال شود، اهمیت نسبی هریک از متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیونی می باشد که از طریق ضرایب β (بتا) تشخیص داده می شود. در جدول مربوط به ضرایب رگرسیونی این مقادیر، میزان تأثیر هریک از متغیرهای مستقل در پیشگویی متغیر وابسته تحقیق (در اینجا میزان جذب سرمایه گذاری) مشخص می شود. براساس جدول رگرسیونی، ضرایب بتا نشان می دهند که به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیرهای مستقل چه میزان انحراف معیار در متغیر وابسته (حجم سرمایه گذاری به ارزش سال ۱۳۸۴) اتفاق خواهد افتاد.

جدول ۲ نمایان می‌سازد که متغیر دیوانسالاری (Step) در سطح ۹۵ درصد (sig = ۰/۰۳۹) معنی‌دار می‌باشد و متغیرهای بعد از آن که وارد معادله رگرسیونی نشده‌اند، میزان خطای بیشتری داشته‌اند. همچنین در این جدول مقادیر ضریب تعیین به میزان ۰/۹۹۷ و ضریب تعیین تعدیل شده به میزان ۰/۹۹۶ محاسبه شده‌اند که ضریب تعیین نشان می‌دهد ۹۹/۷ درصد تغییرات میزان جذب سرمایه گذاری به متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیونی نمونه مورد مطالعه مربوط می‌شود. ضریب تعیین تعدیل شده نیز همین موضوع را با لحاظ نمودن درجه آزادی مربوطه در نظر می‌گیرد.

جدول ۲. مقادیر مربوط به ضرایب معادله رگرسیونی

متغیر مستقل	مقدار ضرایب بتا	t استیودنت	سطح معنیداری
ضریب ثابت	-	۲/۴۱	۰/۰۲۷
Be	۱/۳۷۵	۶۰/۷۱	۰/۰۰
Know	-۰/۴۶۸	-۱۰/۴۱	۰/۰۰
Borr	۰/۰۸۳	۵/۲۷	۰/۰۰
Ran	-۰/۰۷۵	-۵/۳۷	۰/۰۰
Estim	-۰/۳۴۶	-۹/۳۰	۰/۰۰
Sure	۰/۱۵۹	۸/۵۸	۰/۰۰
Mar	-۰/۰۸۱	-۵/۵۱	۰/۰۰
Loan	۰/۱۸۵	۳/۲۵	۰/۰۰
Step	-۰/۰۳۱	-۲/۲۳	۰/۰۳۹
$R^2 = ۰/۹۹۷$ $\bar{R}^2 = ۰/۹۹۶$ $N=۳۷$ $F= ۷۵۷/۷۸$			

مأخذ: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که بیان گردید و نیز با توجه به جدول ۲، ضرایب بتا نشان می‌دهند که با یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیرهای میزان سود سرمایه‌گذاری به ارزش سال ۱۳۸۴،

میزان آگاهی فنی مؤسسان قبل از تأسیس تعاونی، مبلغ وام دریافتی از بازار، نرخ بازده سرمایه گذاری، برآورد صاحبان تعاونی از میزان سرمایه مورد نیاز، میزان وثیقه بانکی، محل بازار، میزان اولین وام دریافتی و نیز دیوانسالاری اداری، مقدار انحراف معیار متغیر وابسته (حجم سرمایه گذاری به ارزش سال ۱۳۸۴) به ترتیب به اندازه ۱/۳۷۵، ۰/۴۶۸-، ۰/۰۸۳، ۰/۰۷۵-، ۰/۳۴۶-، ۰/۱۵۹، ۰/۰۸۱-، ۰/۱۸۵، ۰/۰۳۱- تغییر خواهد کرد. این مقادیر اهمیت و نقش هریک از متغیرهای مستقل نامبرده را در پیشگویی معادله رگرسیونی نمایان می سازند، به طوری که بالاترین مقدار بتا (مربوط به متغیر میزان سود سرمایه گذاری به ارزش سال ۱۳۸۴) نشان می دهد که این متغیر، مهمترین متغیر تأثیرگذار بر حجم سرمایه گذاری است.

در این تحلیل تعدادی از متغیرها به علت بالا بودن خطای آزمون معنی داری (بالاتر از ۵ درصد)، از معادله رگرسیونی حذف شدند. این متغیرها شامل بومی بودن سرمایه گذاران، جمعیت منطقه، سطح سواد سرمایه گذاران، تعداد پرسنل، میزان اعتبارات دولتی، میزان امنیت منطقه، میزان امکانات زیربنایی، وجود و یا میزان مواد اولیه مورد نیاز صنعت، میزان تمایل اعضای تعاونی به ادامه فعالیت در تعاونی، ساختار جمعیتی منطقه (تعداد بیکاران در سن فعالیت) می باشند.

نتیجه گیری و پیشنهاد

بر مبنای تحلیل همبستگی بین متغیرها ضمن تشکیل معادله رگرسیونی که تشریح شد، نتایج زیر حاصل می گردد:

۱. متغیرهایی که رابطه معنی داری با متغیر میزان جذب سرمایه در تعاونیها دارند:
  - در مورد فرض وجود رابطه بین میزان سودآوری و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه همانطور که در معادله رگرسیونی ملاحظه می گردد، بین میزان سود سرمایه گذاری در سال ۱۳۸۴ و میزان جذب سرمایه در این سال رابطه معنی داری در سطح ۵ درصد وجود داشته است، لذا این فرض قابل تأیید می باشد.

- این فرضیه که بین میزان تسهیلات بانکی و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه رابطه وجود دارد، در این تحقیق و در سطح ۵ درصد با استفاده از مقدار اولین وام دریافتی واحد مورد مطالعه (به ارزش ریالی سال ۱۳۸۴)، آزمون گردید و وجود ارتباط معنادار مشخص شد. این موضوع نشان می دهد که می توان این فرض را در شرایط مورد مطالعه در مورد تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه پذیرفت.

- در مورد فرضیه وجود رابطه بین محل بازار فروش محصولات واحد تعاونی صنعتی و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه، براساس مشاهدات تحقیق حاضر، تأثیر مستقیم متقابل در سطح ۵ درصد معنیدار بوده و بنابراین در این سطح فرض مزبور قابل تأیید است.

- بین میزان آگاهی فنی مؤسسان قبل از اجرای طرح تعاونی و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه در شرایط تحقیق حاضر و در سطح ۵ درصد رابطه معنی داری وجود داشته است؛ بنابراین در این سطح، فرض وجود رابطه بین میزان آموزشهای تخصصی در زمینه تعاونیها و میزان جذب سرمایه قابل تأیید می باشد.

- این پژوهش بین میزان وثیقه مطالبه شده از سوی بانک برای تکمیل پرونده و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه در سطح ۵ درصد رابطه معنی داری را نمایان ساخته است؛ بنابراین در شرایط مورد تحقیق می توان شواهدی یافت که در سطح مزبور این رابطه را مورد تأیید قرار دهد.

- شواهد تحقیق نشاندهنده آن است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین دیوانسالاری اداری و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه رابطه معنی داری وجود دارد و بنابراین فرض وجود این رابطه تأیید می گردد. باید متذکر شد که تعداد مراحل که مؤسسان برای تشکیل واحد تعاونی صنعتی طی نموده اند به عنوان دیوانسالاری اداری در نظر گرفته شده است.

۲. متغیرهایی که رابطه معنی داری با متغیر میزان جذب سرمایه در تعاونیها ندارند:

- بین بومی بودن سرمایه گذاران و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه با توجه به نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون، رابطه معنی داری در سطح ۵ درصد به دست نیامد و براین اساس فرض وجود رابطه بین بومی بودن سرمایه گذاران و میزان سرمایه جذب شده در شرایط مورد مطالعه تأیید نمی شود و این مسئله ممکن است به دلیل اهمیت بالای سایر متغیرها در تعیین حجم سرمایه گذاری در منطقه مورد مطالعه باشد؛ چراکه با توجه به سایر یافته های تحقیق که از حیثه این نوشتار خارج است، اکثر سرمایه گذاران، بومی و از اهالی ساکن در شهرستانهای مورد نظر بوده اند.

- براساس مشاهدات انجام شده، بین جمعیت منطقه و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای تولیدی استان کرمانشاه رابطه معنی داری در سطح ۵ درصد به دست نیامده است و براین اساس می توان گفت که در شرایط مورد مطالعه وجود این رابطه قابل تأیید نبوده و رد می شود.

- تحقیق حاضر رابطه معنی داری در سطح ۵ درصد بین سواد سرمایه گذاران و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه نشان نداده و بنابراین در شرایط مورد مطالعه شواهدی در سطح معنی داری ۵ درصد دال بر وجود همبستگی بین متغیر وابسته و سطح سواد سرمایه گذاران وجود نداشته است.

- تعداد کارکنان در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه رابطه معنی داری در سطح ۵ درصد با میزان جذب سرمایه نشان نداده است و براین اساس می توان گفت که در شرایط مورد تحقیق این فرض قابل تأیید نمی باشد.

- بین میزان امنیت منطقه و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه در تحقیق حاضر در سطح ۹۵ درصد اطمینان رابطه معنی داری وجود نداشته است و بنابراین فرض مذکور در شرایط مورد مطالعه مورد تأیید قرار نمی گیرد.

- در این مطالعه شواهد کافی برای تأیید وجود رابطه بین میزان امکانات زیربنایی و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه در سطح ۵ درصد معنی داری وجود نداشته است و بنابراین در نمونه مورد مطالعه این فرض رد می گردد.

- در نمونه مورد مطالعه بین وجود و یا میزان مواد اولیه مورد نیاز صنعت و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه رابطه معنی داری در سطح ۵ درصد به دست نیامده است و در نتیجه این فرض در شرایط تحقیق حاضر قابل تأیید نبوده و رد می گردد.

- در این تحقیق شواهد لازم برای تأیید رابطه بین میزان تمایل اعضای تعاونی به ادامه فعالیت در تعاونی و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه در سطح معنی داری ۵ درصد به دست نیامده است و براین مبنا در شرایط مورد مطالعه این فرض رد می شود.

- در شرایط مورد تحقیق این فرض که بین ساختار جمعیتی منطقه (تعداد بیکاران در سن فعالیت) و میزان جذب سرمایه در تعاونیهای صنعتی استان کرمانشاه در سطح ۵ درصد معنیداری رابطه وجود دارد، مورد تأیید قرار نمی گیرد، چراکه شواهد کافی برای تأیید این رابطه وجود نداشته است.

به طور کلی می توان گفت که طبق معادله رگرسیونی به دست آمده، متغیرهای سود سرمایه گذاری، نرخ بازده سرمایه گذاری، میزان وثیقه مطالبه شده از سوی بانک، محل بازار فروش محصولات، مبلغ دریافت شده از بازار، میزان آگاهی فنی مؤسسان، میزان اولین وام دریافتی و تعداد مراحلی که اعضا برای تشکیل واحد تعاونی طی نموده اند، متغیرهایی هستند که بیشترین رابطه و همبستگی را در نمونه مورد مطالعه داشته اند. این متغیرها با ورود به معادله رگرسیونی، میزان جذب سرمایه گذاری را در تعاونیهای صنعتی تبیین نموده و از این رو می توان از آنها جهت پیش بینی میزان سرمایه گذاری در آینده واحدهای تعاونی صنعتی استفاده نمود.

با توجه به مطالب پیشگفته پیشنهادهای زیر را می توان ارائه نمود:

- تسهیل در فرایند اعطای اعتبارات، با توجه به رابطه معنیدار میزان تسهیلات بانکی و میزان جذب سرمایه و نیز نظر مدیران تعاونیها مبنی بر اینکه سخت ترین مرحله تأسیس تعاونی صنعتی اخذ وام و تسهیلات بوده است، یکی از بنیادی ترین پیشنهادهایی است که در سطح ملی لازم است به مورد اجرا گذارده شود.

- دیگر پیشنهادی که می توان بر آن تأکید نمود، مسائل مربوط به جریان اخذ تسهیلات از بانکهاست. هم اکنون بانکها به جای اینکه حامی واحدهای تولیدی باشند، خود مشکل بزرگی در این راه ایجاد نموده اند. ملزم نمودن بانکها به کاهش سود تسهیلات، افزایش زمان بازپرداخت، کاهش هزینه دیرکرد اقساط معوقه و حتی معاف نمودن شرکتها از پرداخت جریمه در موارد خاص می تواند دریچه امیدیه به روی سرمایه گذاران هرچند کوچک اما متعدد در تعاونیهای صنعتی بگشاید.

- با توجه به تأثیر میزان وثیقه مطالبه شده در میزان جذب سرمایه باید وثیقه های سنگین، ضامنهای متعدد و نیز هزینه های سنگین مربوط به آنها از دوش کارآفرینانی که در این عرصه فعالیت می کنند برداشته شود و به تعهد در مقابل انجام و اجرای طرح تبدیل گردد.

- کاهش نرخ مالیات بر سود در فعالیتهای تعاونی و معافیت مالیات بر سود در سالهای اولیه فعالیت این واحدها می تواند به عنوان یک راهبرد در سطح کلان در نظر گرفته شود. این سیاست را پس از اجرا می توان در حکم یک ابزار تبلیغاتی برای جذب سرمایه گذاری در بخش تعاونی مورد استفاده قرار داد.

- لزوم تقویت واحدهای تعاونی صنعتی و حمایت از آنها جهت ارتقای کیفی محصولات همچون بهبود بسته بندی ها جهت صادرات از جمله مواردی است که به شدت برای توسعه واحدهای تعاونی صنعتی مورد نیاز می باشد. در این باره می توان با ارائه اطلاعات و آموزشهای لازم به کارکنان این واحدها و ارائه کمکهای مالی جهت بهبود محصولات، این روند را تسریع نمود.

- افزایش سطح اطلاعات فنی و تخصصی اعضای تعاونیهای صنعتی تأسیس شده از راه برپایی کلاسهای مختص آنها و دعوت اداره کل استان از متخصصان امر جهت آموزش به اعضا و کارکنان تعاونیها، و اطلاع رسانی بموقع به تعاونیهای صنعتی در مورد شرایط حاکم بر تهیه مواد اولیه اصلی مورد نیاز آنها و معرفی فروشندگان مواد اولیه و نیز معرفی بازارهای مناسب جهت ارائه کالاهای تولید شده (که این مهم می تواند بر عهده سازمان صنایع و معادن قرار گیرد) می تواند در استفاده بهینه از سرمایه های تعاونیها تأثیر قابل توجهی بر جای گذارند.

- در خصوص تهیه طرح فنی و اقتصادی توجیهی برای تعاونیهای صنعتی پیشنهاد می‌شود که واحدی در اداره کل تعاون تشکیل شود تا به متقاضیان جهت تدوین طرح توجیهی مشاوره دهد.

- پیشنهاد می‌شود اداره تعاون دوره‌های آموزشی برای واحدهای تعاونی در خصوص معافیت‌های مالیاتی واحدهای تعاونی و نحوه تعامل آنها با اداره کار و امور اجتماعی و سازمان تأمین اجتماعی برگزار نماید. همچنین ضرورت دارد نظارت دقیقتری در اجرای معافیت‌های مالیاتی از سوی ادارات کل تعاون در سطح کشور اعمال شود.

- در نهایت اینکه جهت کاهش اثر منفی دیوانسالاری اداری، با توجه به نتایج این تحقیق، سازمانهای متولی امور تعاونیهای صنعتی به جای مانع تراشی‌های قانونی و یا خارج از مقررات تعیین شده، به حمایت همه‌جانبه، اطلاع‌رسانی کامل به متقاضیان و نیز توصیه‌های مشفقانه و دلسوزانه در این زمینه بپردازند که در این راستا اداره کل تعاون استان وظیفه سنگینتری را نسبت به سایر دستگاههای دولتی بر عهده دارد و باید با تشکیل گروههای متعدد کارشناسی به یاری اعضای تعاونیها بشتابد و خود را عضوی از اعضای آن بداند. بدون شک تعاونیهای صنعتی می‌توانند قویترین تمهید اقتصادی دولت در حل معضل بیکاری به ویژه در قشر جوان تحصیل کرده و مشتاق باشند.

سپاسگزاری

بدین وسیله از زحمات بی‌شائبه کلیه عزیزانی که در انجام این پژوهش سهیم بوده‌اند از جمله مدیر کل و کارشناسان محترم اداره کل تعاون استان آقایان جاودانه و حیدری و نیز همکاران طرح آقایان مسلم ویسی، صمد رازیانی، مرتضی سلیمی و خانمها شورانگیز امیرخانی و سحر شهبازی و نیز مدیران عامل محترم تعاونیهای صنعتی استان که پرسشنامه‌های مربوطه را پاسخ گفتند، قدردانی می‌گردد.

منابع

۱. جهاد دانشگاهی استان اردبیل (۱۳۸۵)، بررسی مسائل و مشکلات تعاونی های صنعتی استان اردبیل و ارائه راهکارهایی جهت توسعه این تعاونی ها، کارنامه پژوهشی وزارت تعاون، انتشارات معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج، تهران.
۲. خوبی، صبا (۱۳۸۳)، سرمایه گذاری شرکتهای تعاونی مرزنشینان در سال ۱۳۸۳، مجله تعاون، شماره ۱۵۹، وزارت تعاون، تهران.
۳. رحیمی موقر، سعید (۱۳۷۲)، برنامه ریزی توسعه اقتصادی، انتشارات جانزاده، تهران.
۴. ستاری فر، محمد (۱۳۷۴)، درآمدی بر سرمایه و توسعه، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۵. فلاحتی، علی (۱۳۸۰)، زمینه یابی تشکیل تعاونی های مولد و اشتغالزا برای فارغ التحصیلان دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی، اداره کل تعاون استان کرمانشاه، کرمانشاه.
۶. قنبری، محمود، و دیگران (۱۳۷۹)، نهضت تعاونی در ایران، انتشارات پایگان، تهران.
۷. مرکز آمار ایران، (۱۳۸۵)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، درگاه ملی آمار (<http://www.sci.org.ir/portal/faces/public/census85>).
۸. مریدی، سیاوش، علیرضا نوروزی (۱۳۷۳)، فرهنگ اقتصادی، چاپ اول، انتشارات نگاه، تهران.
۹. میر، جerald (۱۳۷۸)، مباحث اساسی اقتصاد توسعه، غلامرضا آزاد ارمکی، جلد اول، نشر نی، تهران.
۱۰. هایامی، یوجیرو (۱۳۸۰)، اقتصاد توسعه از فقر تا ثروت ملل، غلامرضا آزاد ارمکی، نشر نی، تهران.
۱۱. منصورفر، کریم (۱۳۸۰)، روشهای آماری، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۲. هاشمیان، مسعود، یوسف حسن پور (۱۳۷۶)، تعیین اولویتهای سرمایه گذاری صنعتی استان کرمانشاه براساس تحلیل ساختاری و مزیت نسبی، مجموعه مقالات همایش شناخت استعدادهای بازرگانی - اقتصادی استان کرمانشاه، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، کرمانشاه.
۱۳. هانت، دایانا (۱۳۷۶)، نظریه های اقتصاد توسعه (تحلیلی از الگوهای رقیب)، غلامرضا آزاد ارمکی، نشر نی.

14. Gunningham, S., M. Kean, M. David R.(2005), Finance & Investment in creative industries in Developing Countries Asia-Pacific Creative Communities: a strategy for 21st Century, Senior Expert Symposium, India: Jodhpur.
15. Gedajlovic, E., T. Yoshikawa & M. Hashimoto (2005), Ownership structure, investment behavior & firm performance in Japanese manufacturing industries, *Organization Studies*, 26(1):7-35, SAGE Publications London, available at: www.egosnet.org

Archive of SID